

3

Nog steeds zit er iets onverklaarbaars in het antisemitisme

4

Een aanzienlijk aantal Joodse geleerden is momenteel bezig Paulus weer thuis te brengen

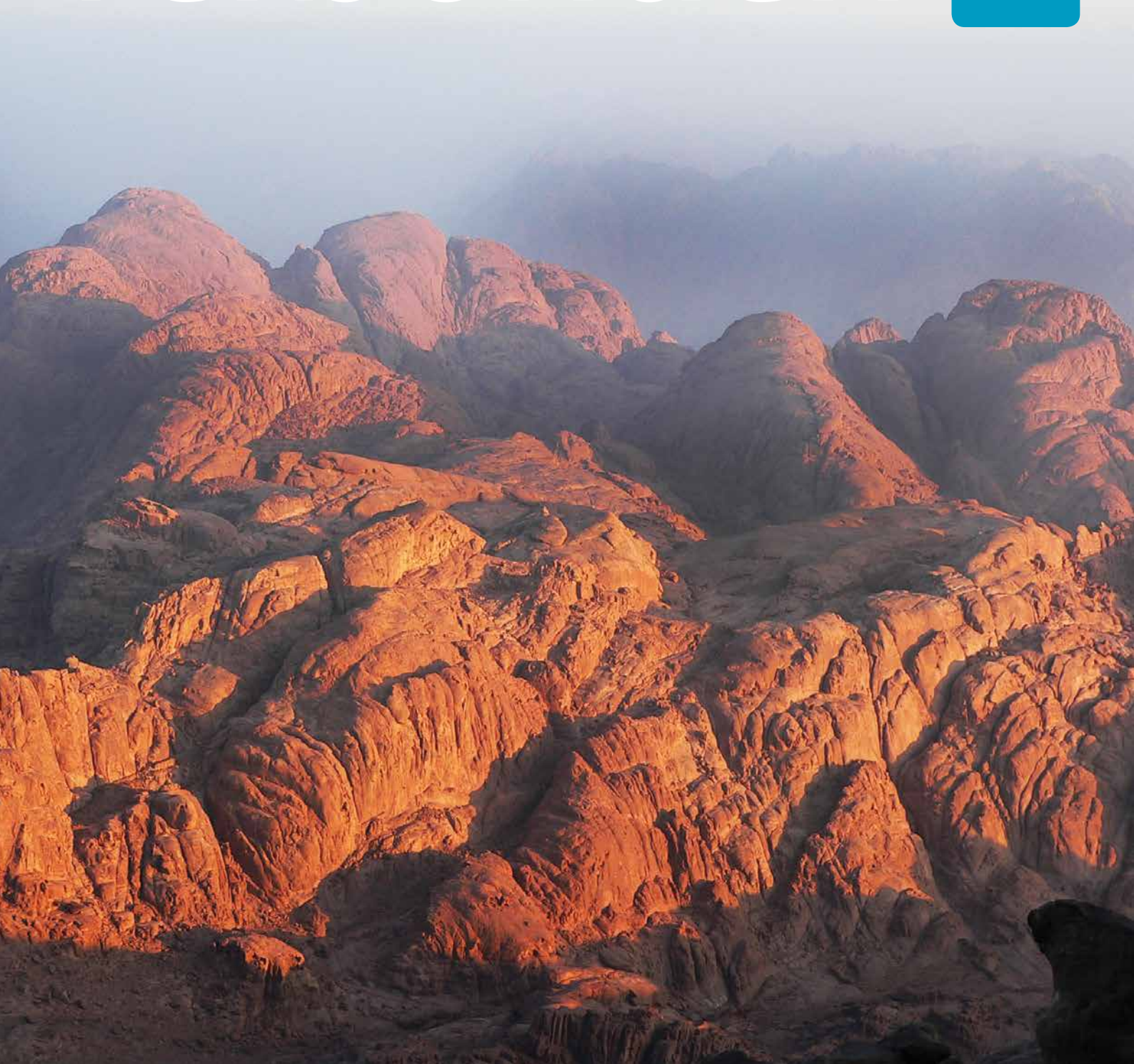
10

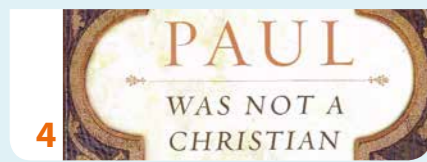
Hoe belangrijk het voor een theologiestudent is om in Israël geweest te zijn

jaargang 61 • nummer 1 • januari 2017

Israël
magazine
.....

verbonden

12 De Vertelling - Het verhaal van Pasen

Land in brand	3
Een Joodse stem over Paulus (1)	4
Israëliet, Edomiet, Moabiet	6
Tot een getuigenis ...	7
Column: De wet is een prachtcadeau	7
Gods 'tattoo': Sions muren	8
Aanstaande predikanten naar Israël	10
Joodse bronnen voor de liturgie (4): gebeden	11
De Vertelling – Het verhaal van Pasen	12

Verbonden is een uitgave van het deputaatschap Kerk en Israël van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland

Bij de foto op de voorpagina:
Na de Uittocht uit Egypte ontving Mozes op de berg Horeb, de 'berg Gods' (Ex. 3:1), de Tora. Waar deze berg ligt weten we niet met zekerheid. De geschiedschrijver Flavius Josefus was er al onzeker over. Sinds Helena, de zeer vrome moeder van de eerste christenkeizer Constantijn de Grote, op grond van een visioen dat zij zou hebben gehad een berg in de Sinäwoestijn heeft aangewezen, wordt aangenomen dat dit de Horeb moet zijn. Toch bestaat er nog een andere traditie. Deze wijst naar Midian, aan de overzijde van de Schelfzee, de Rode Zee, in het huidige Saoedi Arabië. Daar hoedde Mozes de kudde van zijn schoonvader Jetro. Omdat deze plaats buiten het machtsgebied van de farao van Egypte lag, is deze plek niet uit te sluiten.

Hoor, o Israël... 'Elke dag weerklinkt een stem van de berg Horeb, die de rechtvaardigen vernemen. Elke dag ontvangt hij die het waardig is, de Tora, staande bij de Sinäi; hij hoort de Tora uit de mond van de Heer zoals Israël deed toen zij bij de Sinäi stonden.'

(Abraham Joshua Heschel, in *God zoekt de mens*)

colofon

Commissie van redactie: drs. C.J. van den Boogert, drs. L. van Dalen, ds. D.J.K.G. Ruiter
Hoofdredacteur: drs. C.J. van den Boogert, Graspieper 8, 8081 ZR Elburg, tel.: (0525) 690222
Website: www.kerkenisrael.nl
Contact: e-mailadres info@kerkenisrael.nl
Administratieadres: Landelijk kerkelijk bureau van de Chr. Geref. Kerken, Ghandistraat 2, 3902 KD Veenendaal, Postbus 334, 3900 AH Veenendaal, tel.: (0318) 582350, fax (0318) 582351, e-mail: info@cgk.nl

Penningmeester: H. van Braak, Prins Willem-Alexanderpark 133, 3905 CD Veenendaal, Tel.: (0318) 515427, e-mail: penningmeester@kerkenisrael.nl, Bankrekeningnummer: NL19 INGB 0000 3652 71, t.n.v. Dep. Kerk & Israël Chr. Geref. Kerken te Veenendaal
 Voor legaten en schenkingen kunt u contact opnemen met de penningmeester, hij geeft ook gaarne informatie over diverse aan te bevelen projecten.

Land in brand

Op woensdag 16 november 2016 vierde de Stichting Vrienden van Yad Vashem haar 25-jarig jubileum in de Uilenburgersjoel te Amsterdam. Opperrabijn Binyomin Jacobs zei tijdens dat jubileum: 'De geschiedenis is niet alleen historie, maar helaas weer akelig actueel.' Daarmee doelde hij op de haat tegen het Joodse volk en de staat Israël.

Haifa, november 2016

Nog geen week later werd pijnlijk zichtbaar dat de woorden van de rabbijn waar zijn. In het noorden van Israël, bij de grote havenstad Haifa, ontstonden flinke bosbranden. Het land stond in brand. Omdat er droogte was, greep het vuur snel om zich heen. Ongeveer 60.000 mensen moesten vanwege het verwoestende vuur geëvacueerd worden. Omdat de branden op verschillende plekken tegelijk uitbraken, rees al gauw het vermoeden dat ze aangestoken waren. Terwijl hulpdiensten alles in het werk stelden om mensen en dieren te redden, werd onder de hashtag #israelisburning volop gereageerd op de noodsituatie in Israël. Uit Arabische en Palestijnse hoek werden allerlei felicitaties, juichkreten en haatuitingen getwitterd, zoals: 'After a long and hard work day, #israelisburning will give me an exceptional weekend, let's party!!!'

Bagdad, juni 1941

Antisemitisme, zoals tijdens de Kristallnacht in Duitsland (9-10 november 1938),

is niet alleen iets uit Europa. Veel mensen weten niet dat Joden bijvoorbeeld ook in het Midden-Oosten zijn vervolgd en vermoord. Zo las ik laatst over de 'vergeten pogrom van Irak', oftewel: de Farhud van Bagdad. In de zomer van 1941 brak er in die stad een spontane slachtpartij uit. Groepen gewapende mannen trokken verkrachtend, moordend en plunderend door de Joodse wijken. Hoewel de Joodse gemeenschap al 2500 jaar in Irak gevestigd was, werden Joodse mensen en huizen in brand gestoken. Toen ik het las, was ik geschokt. Hoe valt zo iets nou te verklaren?

Zwolle, augustus 1349

Ik schrok echter nog meer toen ik enkele dagen later een historisch tijdschrift in handen had. In het magazine Alles over de geschiedenis las ik een artikel over de pestplaaig in het middeleeuwse Europa. Terwijl de Zwarte Dood langzaam westwaarts trok, werden de Joden als de zondebok van de pestepidemie aangewezen. Ze werden ervan beschuldigd de bronnen en de putten van hun christelijke medeburgers te hebben vergiftigd. Zelfs in mijn geboortestad Zwolle blijken ze eind augustus 1349 te zijn vermoord en verbrand. Het duurde tot 1721 voordat er in Zwolle weer een Joodse gemeenschap ontstond. Zo'n haat tegen Gods volk in de stad waar ik ben geboren en getogen – het was me een raadsel.

Lieuwejan van Dalen

Toekomst

Nog steeds zit er iets onverklaarbaars in het antisemitisme. Waarom worden de Joden telkens weer gehaat en bedreigd? Maar één ding heb ik inmiddels helder voor ogen: overal en altijd kan dit 'haatfenomeen' de kop opsteken. Professor Afshin Ellian zei daarover: 'De ziekte van het antisemitisme is echt heel gevaarlijk. Ik ben bang dat die ziekte ook toeslaat bij onze westerse media.' Nu denk ik: het zou maar zo kunnen. <

Bosbranden bij de havenstad Haifa

Joodse symbolen

Het Parochet

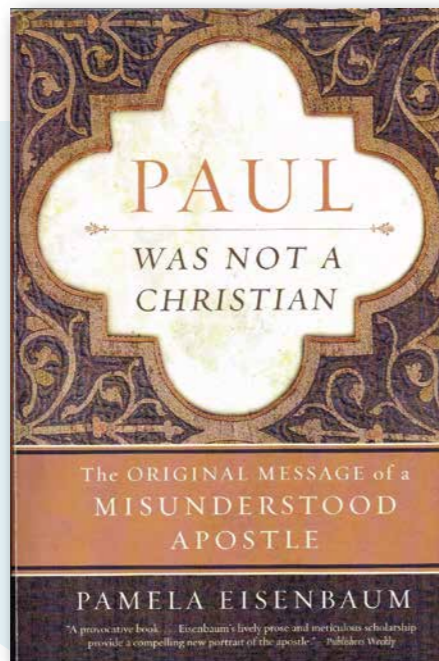
Het Parochet is het gordijn of voorhang voor de Heilige Ark in de synagoge, waarin de Tora-rollen worden bewaard. Het is meestal gemaakt van kostbare stof en dikwijls rijk versierd. Tijdens de hoge feestdagen, waartoe ook Grote Verzoendag behoort, wordt het gewone Voorhang vervangen door een wit kleed, omdat dit de kleur van de inkeer is. Het Parochet symboliseert het gordijn dat de Ark van het Verbond bedekte, zoals geschreven

is: *Hij bracht de ark naar de tabernakel, hing het voorhangsel ter bedekking op en onttrok de ark der getuigenis aan het oog – zoals de HERE Mozes geboden had.* (Ex. 20:21). Met het woord Parochet wordt ook het gordijn aangeduid dat de afscheiding vormde tussen het Heilige der heiligen van het Heilige in de Tempel. Het gebruik in de synagogen is een verwijzing naar de centrale plaats die de Tempel in de Joodse eredienst innam.

Een Joodse stem over Paulus (1)

In de 19de en 20ste eeuw zijn een aantal Joden, zoals Martin Buber, David Flüsser, Pinchas Lapide, op grond van de Evangelien bezig geweest met Jezus. Ze probeerden hem een positieve plaats binnen het Jodendom te geven. Die kreeg hij ook. Jezus werd, zo zei men, 'thuisgehaald'. Van de apostel Paulus wilde men echter niets weten. Hij werd als de verrader van het Jodendom beschouwd. Treffend is een uitspraak van Richard Rubenstein: Jezus, ja; Paulus, nooit! Aan dit 'nooit' is in Joodse kringen echter een einde gekomen. Een aanzienlijk aantal Joodse geleerden is momenteel bezig Paulus weer thuis te halen. Een daarvan is Pamela Eisenbaum. Zij is als Joodse professor van Bijbelse studies en het vroege Christendom werkzaam op een christelijk onderwijsinstituut in Denver. In haar boek, met de opmerkelijke titel 'Paul was not a Christian' (Paulus was geen christen), geeft ze Paulus zijn plek binnen het Jodendom terug en beschrijft ze zijn roeping naar de volkeren.

Eisenbaum bekijkt de gebeurtenis op weg naar Damascus anders. Door de ontmoeting met de verrezen Jezus werd Paulus geen christen. Integendeel, hij bleef Jood en als Jood leven. Er wordt niet zozeer een bekeringsgeschiedenis verteld, maar de geschiedenis van zijn roeping. Paulus werd geroepen tot apostel der heidenen. Hij moest de volken tegen de achtergrond van de aangebroken eindtijd, waarvan Jezus getuigde met de woorden: 'het koninkrijk van God is nabij gekomen, oproepen om de Ene God te erkennen. Alleen door de erkenning van de God van Israël kunnen de volken aan het eindoordeel van God ontkomen, een plek in de toekomstige wereld krijgen.

In de tweede plaats:

- *Omdat hij de positieve waarde van de 'wet' zou ontkennen.*

De wet zou niet een richtlijn zijn om een waardevol leven voor God te leiden. Integendeel, de wet was gegeven om te laten zien hoe zondig men was. Paulus stelde zo 'genade' en 'werken der wet' tegenover elkaar.

Eisenbaum wijst deze mening af. Zij meent dat deze tegenstelling niet ontstaan is door het nauwkeurig lezen van wat Paulus in zijn brieven zelf schrijft, maar door de uitleg die later in de christelijke kerk aan zijn woorden gegeven is. Vooral Luther heeft hieraan bijgedragen. Hij voegde aan de woorden van Paulus 'de rechtvaardige zal leven door geloof' het woordje 'alleen' toe. Daarom lezen, zo meent Eisenbaum, protestantse christenen de brieven van Paulus door de bril van Luther. Erger nog, zij leggen wat over Jezus geschreven is in de evangelien uit met deze protestantse Paulinische bril op. Dat is ook de reden waarom veel Joodse uitleggers Paulus niet meer als Jood konden aanvaarden. Zij zagen in Paulus een beeld van het christendom waarin mensen hopeloos passief zijn en niet in staat tot een zedelijk goede levenshouding.

Als je Paulus echter niet door de getekende protestantse bril leest, zie je dat hij zelf altijd uit is blijven gaan van wat God bij de 'verkiezing van Israël' en het 'sluiten van het verbond' met de daaraan verbonden 'gave van de Tora' bij Sinai voor ogen stond. Het gaat daarin om 'geloof en gehoorzaamheid', zoals verwoord in Leviticus 19: 'Heilig zult gij zijn, want Ik, de HERE, uw God, ben heilig'.

Het lijkt me goed om te benadrukken dat wat zij bij Luther mist, ja zelfs afwezig acht, namelijk het directe verband tussen geloof en gehoorzaamheid, door

een andere reformator, Calvijn, wel altijd is betuigd. Voor Calvijn bestaat er geen geloof zonder gehoorzaamheid.

Tenslotte:

- *Omdat Paulus volgens veel geleerden zichzelf nogal eens tegenspreekt.*

Hij heeft ons een onsamenhangende theologische erfenis nagelaten, zo menen zij. Eisenbaum illustreert dit door een aantal teksten uit de brieven van Paulus naast elkaar te zetten. Telkens een tekst met een negatieve en één met een positieve uitspraak over de wet, bijvoorbeeld:

- 'wij, Joden, weten dat een mens niet gerechtvaardigd wordt uit de werken der wet, maar door het geloof in Jezus Christus...immers uit de werken van de wet wordt geen vlees gerechtvaardigd.' (Gal. 2 : 16)
- 'Niet de hoorders van de wet zijn immers rechtvaardig voor God, maar de

dadars van de wet zullen gerechtvaardigd worden.' (Rom. 2 : 13)

en:

'En zal hij die overeenkomstig de natuur onbesneden is, maar die de wet volbrengt, u dan niet oordelen, die mét de letter van de wet en de besnijdenis een overtreder van de wet bent.' (Rom. 2:27)

- 'Wat heeft de Jood dan voor op anderen? Of wat is het voordeel van het besneden zijn?

Veel, in alle opzichten. Want in de eerste plaats zijn hun de woorden van God toevertrouwd.' (Rom. 3:1,2)

Eisenbaum zegt er bij: 'Hoewel de teksten uit hun context zijn geciteerd, veroorzaken ze toch verwarring over de vraag hoe Paulus' kijk op de wet is'. Op grond van de hierboven genoemde redenen concludeerden Joodse uitleggers: Paulus heeft zijn Jood-zijn verloochend, het Jodendom verlaten.

Paulus de Jood en zijn speciale roeping

Pamela Eisenbaum ziet dit anders. Zij betuigt dat Paulus een Jood was en dat ook altijd gebleven is. Zij baseert zich op wat door veel theologen beschouwd worden als de 'echte' brieven van Paulus: Romeinen, 1 en 2 Korinthe, Galaten, Filippenzen, 1 Thessalonicenzen en Filemon.

Ze zegt, dat Paulus als echte Jood:

- *de God van Israël is blijven dienen, de Ene.*

Daarbij benadrukt zij, vanuit haar Joodse gezichtspunt, dat de theologie van Paulus, hoewel Christus een essentieel deel van zijn profetische boodschap is, fundamenteel theocentrisch en niet christocentrisch is. Er is bij hem niet zoiets als een aparte verering van Christus als een tweede God. Bij de opstanding en als Christus een plaats krijgt in de hemel, is het altijd God die handelt. Gebed is er alleen tot God.

- *een afkeer had van afgodendienst.*

De afgodendienst is de grootste zonde van de volkeren en leidt volgens het Jodendom tot andere zonden. (Romeinen 1/2).

- *zich ook trouw aan de Tora gehouden heeft.*

Ze haalt daarbij Filippenzen 3 aan waar Paulus schrijft over zijn blijvende Joodse identiteit.

Tegen deze achtergrond gaat Eisenbaum de roeping die Paulus via Jezus van God ontving, om een apostel van de volkeren te zijn, inkleuren. Daarbij voert ze Abraham in, vertelt ze over de betekenis die Christus voor de volkeren heeft en over de plaats van de Tora daarin. In een tweede artikel zal ik daarvan verslag doen. <

Kaartje van de zendingsreizen van Paulus

Israëliet, Edomiet, Moabiet

Edom aan overzijde van de Dode Zee

In een commentaar op Prediker (Qohelet Rabba, 8^e eeuw?) staat een mooi verhaal als uitleg bij Prediker 11:1, *‘Werp uw brood uit over het water, want na vele dagen zult u het vinden.’*

Rabbi Eleazar Ben Shamma wandelde langs de kust en zag een schipbreukeling aanspoelen, naakt. De man sprak Israëlieten aan: ‘Ik ben een nakomeling van Ezau, uw broeder; geef mij een gewaad waarmee ik me bedekken kan, want ik ben bij een schipbreuk alles kwijtgeraakt.’ Zij antwoordden: ‘Moge het heel je volk zo vergaan!’ Maar rabbi Eleazar gaf direct een van zijn kledingstukken en ook eten en drinken en ook 200 dinari en hij hielp hem op weg naar huis.

De man werd later keizer en beval de mannen in Israël te doden en de vrouwen als buit te nemen. Rabbi Eleazar werd gevraagd voorspraak te gaan doen. Hij kreeg 4000 dinari mee – een regering doet immers niets voor niets. Hij meldde zich bij de nieuwe keizer en kreeg audiëntie. Zodra de keizer de rabbi zag knielde hij

voor hem en vroeg: ‘Wat is uw verzoek?’ – ‘Dat uw bevel over ons land niet uitgevoerd zal worden.’

De keizer: ‘Klopt het dat in de Tora geen leugen staat?’ – ‘Dat klopt!’ – ‘Staat er niet dat de Ammonieten en Moabieten niet in de gemeente van de Eeuwige mogen komen? En waarom? Omdat ze geen brood en water wilden geven. En staat er niet: ‘Verafschuw de Edomiet niet, want hij is uw broeder?’ Ben ik niet een nakomeling van Edom (=Ezau)? Maar de Israëlieten hebben mij verafschuwd! Zij hebben de dood verdiend.’ Rabbi Eleazar antwoordde: ‘Ze zijn schuldig, maar vergeef hen, erbarm u!’

De keizer: ‘U weet dat de regering niets voor niets doet...’ Eleazar: ‘Ik heb 4000 dinari bij me.’ De keizer: ‘Die schenk ik u voor de 200 die u mij gaf. Het land schenk ik u vanwege het eten en drinken dat u mij gaf. Ga naar mijn schatkamer, zoek 7 gewaden uit. En ga in vrede naar uw volk, dat ik om uwentwil vergeef.’ Hierop is de spreuk van toepassing.

Het verhaal is een sprekende toepassing van de tekst. Wat ‘weggegooid geld’ lijkt, kun je ooit in een veelvoud terugkrijgen. Een (extra) reden om mild te geven.

Het verhaal zegt meer. Het leert ook dat je je vijand niet mag haten en verafschuwen.

Hierbij moet je bedenken dat Ezau/Edom in het Jodendom kwam te staan voor de Romeinen, en naderhand voor de christenen. Maar dan moet je eraan denken dat de Tora je verbiedt hen slecht te behandelen! Doe je dat wel, dan ben jij zelf als de Ammonieten en Moabieten, en maak jij je het zware oordeel over hen waardig!

Hiermee is het een sprekend voorbeeld van zelfkritiek, een ook sterk verhaal voor onze dagen – voor Israël, maar voor ons niet minder. Wat doe je met ‘de Edomiet’ die jouw hulp nodig heeft? Handel je als een ware Israëliet, naar de Tora? of ben je zelf erger dan de Edomiet? <

Deuteronomium 23

³Een Ammoniet of Moabiet mag niet in de gemeente van de HEERE komen; ... ⁴vanwege het feit dat zij u onderweg niet met brood en water tegemoetgekomen zijn toen u uit Egypte wagtrok; ... ⁶U mag de vrede en het goede voor hen niet zoeken, al uw dagen, tot in eeuwigheid. ⁷U mag van de Edomiet geen afschuw hebben, want hij is uw broeder.

Hersteld Hervormde Kerk

Tot een getuigenis ...

Sinds de kerkorde van 1951 is binnen de Nederlandse Hervormde Kerk de roeping verankerd die de kerk heeft ten aanzien van Israël. De kern hiervan was het gesprek met Israël om hen uit de Heilige Schrift te betuigen dat Jezus de Christus is. In de loop der jaren heeft hierover heel wat discussie plaats gevonden als het gaat om de praktische invulling. Wat betekent het om het gesprek aan te gaan met Israël? Is het gesprek het middel om te betuigen dat Jezus de Christus is?

Binnen de Hersteld Hervormde Kerk heeft Israël zijn plaats behouden in de kerkorde. De synode heeft een zogenaamd orgaan van bijstand benoemd, de commissie Israël, die verantwoordelijk is voor het invulling geven aan onze roeping ten aanzien van Israël. Zij wil zichtbaar en hoorbaar aanwezig zijn voor en onder het Joodse volk in en buiten Israël en op verschillende terreinen tot een getuigenis zijn. Zo is recent een project gestart voor een inloophuis in Dimona, om daar tot een getuigenis te zijn. Het ‘tot een getuigenis zijn’ is gebaseerd op de belijdenis van Paulus, dat de toegenegenheid van zijn hart en het gebed dat hij voor Israël doet, tot hun zaligheid is. ‘Want ik geef hun getuigenis ...’ (Rom 10 : 1, 2). Daarbij is het (openbare) gebed essentieel. En hoe kan er een vurig en hartelijk gebed zijn als er geen liefde is. Liefde tot ‘de beminde om der vaderen wil’ (Rom. 11 : 28). Dan is bekendheid in de gemeenten met de bijzondere plaats van Israël nodig en bewogenheid met de eerstgeborene (Ex. 4 : 22) onmisbaar. In onze roeping ten aanzien van Israël wordt zoveel mogelijk de samenwerking met andere kerken en organisaties gezocht om de krachten te bundelen. <

De heer Kees van Vianen, Directeur Bij de Waterschuur te Nieuwpoort en werkzaam bij het Landelijk Contact Jeugdwerk Christelijke Gereformeerde Kerken (LCJ)

Kees van Vianen

De wet is een prachtcadeau

De wet is een cadeau! Een gave, honderd procent genade! Klinkt dat gek? Nou, veel Joden zien het toch wel zo. Zij zien de wet als genadegift. En de Bijbel laat het ook zien. De tien geboden beginnen zo: ‘Ik ben de HEERE uw God, Die u uit Egypteland, uit het diensthuis, uitgeleid heb.’ Dus aan het begin van de geboden staat het onverdiende geschenk van Gods bevrijding. De HEERE bevrijdde Israël uit de slavernij. En op weg naar het beloofde land geeft Hij tien ‘wegwijzers’ om in vrijheid te leven. Het zijn juist zaken als afgoderij en overspel die ons tot slaaf en gevangene maken (al maakt de duivel ons graag wat anders wijs). God gaf de wet omdat Hij Zijn volk bij die ellende vandaan wilde houden. Daarom kussen gelovige Joden de Torarollen en dansen ermee rond. Zo blij zijn ze met dat grote geschenk van de Eeuwige! Sowieso is vreugde voor veel Joden heel belangrijk. De Joodse Rabbi Nachman zei tegen zijn leerlingen: ‘Niets is zo bevrijdend en tegelijk zo moeilijk als echte vreugde. Maak er een gewoonte van om te zingen. Het zal je nieuw leven geven en je met vreugde vervullen. En maak er een gewoonte van om te dansen, het zal neerslachtigheid doen verdwijnen. (...) Prijs God. Dat zet alles in het juiste perspectief en op zijn geëigende plek.’

Zou de vreugde in onze kerken niet wat meer voelbaar mogen zijn? Vooral jongeren hebben er behoefte aan. Het laat ze niet koud als ze volwassen gelovigen ontmoeten die echte hoop en blijdschap uitstralen.

En als de wet al zo'n grote gave is, hoe blij mogen we dan niet zijn met die nog grotere Gave, de Heere Jezus Christus? De wet – hoe goed ook – schiet tekort. En dat ligt niet aan de wet, maar aan ons hart (Romeinen 7). Voor jong en oud, voor Jood en Griek geldt: We hebben een Redder nodig, iemand die dat grote cadeau van de wet *in ons hart legt* (Jeremia 31:33). <

Kaartje met de koninkrijken Edom, Moab en Ammon

Gods 'tattoo': Sions muren

Het is gebruikelijk om vers 16 als kern-tekst van dit deel te nemen, wellicht ook door de toepassingen die gemaakt zijn. 'Zie, ik heb u in mijn handpalmen gegrift, uw muren zijn bestendig voor Mij' (NBG). Veelal is de toepassing dan: 'Jouw naam is mijn handpalmen gegraveerd', en dat vindt dan een plek in een doopdienst, maar ook in een bekende liedtekst van Huub Oosterhuis: 'Heeft in zijn handen onze naam geschreven'. Dat is te vinden in het lied 'De Heer heeft mij gezien en onverwacht ben ik opnieuw geboren en getogen' (Lied 487, Liedboek voor de Kerken). Wat heeft de auteur van Jesaja nu zelf willen zeggen?

In het begin van dit hoofdstuk (vs. 1-7) is de knecht van de HERE aan het woord. In vers 3 is Israël die knecht, maar er zijn ook messiaanse trekken in de tekst te bespeu-

ren. Twee opdrachten vallen ons op: het terugbrengen van de ballingen (vs. 6a), maar ook de wereldwijde implicatie daarvan: het tot licht en redding zijn van de volken (vs. 6b-7). In vers 8-13 spreekt de HERE zijn belofte tot terugkeer uit. Daar komt ook de situatie van het land ter sprake, het is vol verwoestingen en puinhopen. Onderweg al moet er aan herstel worden gewerkt, landbouw moet voor voedsel zorgen en intussen moet de infrastructuur ook verbeterd worden. Gevangenen en 'illegalen' worden bevrijd en tot werk aangezet. Van alle kanten zullen ze over de heerbanen komen. Zijn het de ballingen vanuit de diaspora? Of zijn het vertegenwoordigers van alle volken der aarde? In elk geval zal het reden tot een vreugdevolle intocht zijn.

Maar zover is het nog lang niet. De belofte van de HERE slaat niet echt aan. Sion zegt:

'De HERE heeft mij verlaten en de HERE is mij vergeten'. Dat is een erg magere en ook trieste reactie, maar het wordt wel begrijpelijk, als we ons realiseren, dat Sion (=Jeruzalem) volstrekt in puin ligt. Nu Sion genoemd is, en dus Jeruzalem mede aangeduid, blijkt dat het over geheel Israël gaat. De klacht en het verwijt daarin wordt onmiddellijk door de HERE beantwoord en weerlegd. Dat gebeurt met behulp van vier vergelijkingen.

De eerste is die van een moeder met haar zuigeling. Zou ze ooit haar kind vergeten? Het is vrijwel ondenkbaar dat zoiets gebeurt. Een heel enkele keer gebeurt zoiets wel en dan zou je kunnen denken aan het 'verkopen' omdat zo'n moeder te arm is om haar kind te onderhouden. Stel, dat zoiets zou gebeuren... Ik vergeet u niet, zegt de HERE.

Het tweede is die van de architect, die het bouwplan voor de wederopbouw van de stad al klaar heeft en bij -of liever- in de hand. Zelfs in de handpalm geschreven. Je ziet de muren alweer oprijzen. Hier komen wel enkele vragen. Waarom deze oplossing? Wel, omdat hier nergens een naam wordt genoemd. Er wordt geen naam van een

mens in Gods handpalmen geschreven en zelfs niet de naam van Sion. Al heeft het geschrevene wel alles met Sion te maken. De muren, die worden wel genoemd als verduidelijkende vergelijking. Het gaat dus om zoiets als een schets, een plattegrond van de stadsmuren, zoals die al in Gods ontwerp staan en moeten worden uitgevoerd. Voor de wijze van noteren wordt een opmerkelijk werkwoord gebruikt, dat correct wordt weergegeven met: graveren, griffen of kerven. Vraag is dan wel: doe je zoiets met of aan handen of handpalmen? In een parallelisme wordt dit woord als synoniem met schrijven gebruikt (vgl. Jes. 30 : 8a; Job 19 : 23). Zo moet Sion gerustgesteld en getroost worden. Het woord schrijven of griffen moet weliswaar niet letterlijk worden opgevat, maar de bedoeling is wel degelijk het onuitwisbare aan te duiden, iets wat de HERE voortdurend voor ogen staat. Op dit punt is het trouwens een duidelijke tegenstelling met wat we in Ezechiël 4 : 1 lezen. Daar moet de profeet een tichelsteen of kleitabelt nemen en daarop de stad Jeruzalem graveren, terwijl het in staat van belegering verkeert. Daar is het een beeld van de verwoesting van de stad. Maar hier gaat het over de wederopbouw.

Een derde vergelijking treffen we aan in vers. 17: 'Uw zonen (bouwers, vertaalt de Septuagint) snellen toe; uw vernielers en verwoesters trekken van u weg'. Er valt over te twisten of er nu zonen (inwoners) worden bedoeld of bouwers. Voor het eerste

Deel van muur uit de tijd van Hizkia

pleit vers 20, waar het aantal van zonen/ inwoners zo groot blijkt dat Sion bijna uit haar muren barst. Voor het tweede pleit vooral de directe context, waar gesproken wordt over de vernielers en de verwoesters die wegtrekken, wanneer de bouwers snel naderbij komen. Er is dan sprake van een mooi voorbeeld van een tegengestelde vergelijking. In dat geval wordt nog duidelijker dat het om de herbouw van Jeruzalem gaat. In dit verband is het interessant dat Luther vertaalt met: 'deine Bawmeister werden eilen'. Overigens zijn vanuit de ongevo-caliseerde tekst beide mogelijkheden te verdedigen. Een dubbele betekenis dus, dan wel een spel met woorden.

Een vierde vergelijking treffen we aan in vers 18. Daar wordt gesproken over de 'bruid', en het is zeer waarschijnlijk dat daarmee Sion, dan wel Jeruzalem wordt bedoeld. De vraag wordt dan: wie worden er als een sieraad aan de bruid verbonden? De zonen? dat past niet zo goed in de beeldspraak. De bouwers? Om dezelfde reden is dat geen oplossing. Het object zal mogelijk zijn: de muren (van vs. 16). Zij zijn als een hoofdsieraad op de berg Sion. Muren met kantelen roepen immers ook de gedachte op aan een kroon (vgl. Jes. 28 : 1-6).

In deze verzen wordt troostvol en hulpvaardig gesproken over de herbouw van de stad die op de Sion is gebouwd. Het gaat over Jeruzalem, en tegelijk moeten we niet vergeten dat deze stad wordt genoemd als vertegenwoordiger van geheel Israël. De beelden wijzen erop dat het nog moet gebeuren. Op het moment van spreken is de situatie van de stad desolaat te noemen. Het gaat wel degelijk geschieden, en dat blijkt uit het vervolg. Overal vandaan komen de zonen en dochters. Ze zijn opgegroeid en opgevoed door de koningen van de volken. Dus de volken hebben wel degelijk een functie in de terugkeer van de ballingen. Het voert

14 Maar Sion zegt: De HERE heeft mij verlaten en de HERE heeft mij vergeten.
15 Kan ook een vrouw haar zuigeling vergeten, dat zij zich niet ontfermen zou over het kind van haar schoot? Al zou zij die vergeten, toch vergeet Ik u niet.
16 Zie, Ik heb u in mijn handpalmen gegrift, uw muren zijn bestendig vóór Mij.
17 Uw zonen snellen toe, uw vernielers en uw verwoesters trekken van u weg.
18 Hef uw ogen op naar rondom en zie hen allen; zij vergaderen, zij komen tot u. Zowaar Ik leef, luidt het woord des HEREN, gij zult hen allen aandoen als een sieraad, en hen ombinden, zoals een bruid.
19 Want uw puinhopen en uw verwoeste plaatsen en uw vernield land – voorwaar, nu zult gij te eng zijn voor de bewoners, en uw verdervers zullen verre zijn.
20 Ook zullen de kinderen, van welke gij beroofd waart, te uwen aanhoren zeggen: De plaats is mij te eng, maak mij ruimte, dat ik wonen kan.

De Damascuspoort

te ver om hieruit te concluderen dat alle Joden zullen terugkeren naar Jeruzalem. De stammen die in de diaspora verdwenen zijn, opgelost in de volkerenwereld zijn niet meer als zodanig terug te vinden. Wel is het zo, dat Jeruzalem is herbouwd tijdens de terugkeer van de ballingen uit Babylon. Ook later is de stad weer verwoest (70 na Chr.) en weer later weer opgebouwd. De profetische woorden blijken op verschillende tijden tot vervulling te komen. <

Gespreksvragen:

- 1. Kan het woord uit vers 16a zonder meer worden toegepast op de doop en de dopeling?
- 2. Is het bestaan van Sion, zowel in verwoesting als in herbouw, noodzakelijk voor het bestaan van het volk Israël?
- 3. Hoe mag de gemeente uit de heidenvolken betrokken zijn op Sion, zonder direct deze naam voor de kerk te annexeren?

Aanstaande predikanten naar Israël

Hoe belangrijk is het voor een theologistudent om in Israël geweest te zijn? De geschiedenissen van de Bijbel spelen zich voortdurend af in dat éne speciale land rond het meer van Galilea, de Jordaan, de bergen van Juda en de woestijn in het zuiden. Door naar opgravingen toe te gaan en er een goede uitleg bij te krijgen, komt de tijd van het Oude Testament en de tijd van Jezus helemaal tot leven. Als je dat voor je gezien hebt, blijft het je bij. Voor wie zich voorbereidt om het Woord van God te gaan doorgeven, is een persoonlijke kennismaking met dat land een diepte-investering, die zijn vruchten zal afwerpen, elke zondag opnieuw.

TUA-reis in maart

Van 13 tot 24 maart hopen studenten en docenten van de TUA een reis te maken naar Israël. Elke vijf jaar biedt de TUA alle studenten die kans. De reis heeft diverse doelstellingen. Naast de kennismaking met de Bijbelse plaatsen zijn er ook ontmoetingen met religieuze Joden, Messiasbelijdende Joden en met Palestijnse christenen. Hun verschillende visies dagen uit tot verdere doordenking over de verhoudingen in het land op dit moment. Bovendien zal de gezamenlijke reis de onderlinge band verstevigen. Ook dat is van belang, bijvoorbeeld voor het latere samenwerken in de kerk. Bewust formuleert de TUA deze samenbinding als een van de doelen van de studentenreis.

Met rabbijnen de Bijbel lezen

Het meest bijzondere van een reis met theologen naar Israël zijn wel de mo-

menten waarop wij samen de Bijbel lezen met rabbijnen en rabbijnen in opleiding. Doordat het Centrum voor Israëlstudies betrokken is bij de organisatie van de studiereis, kunnen we gebruikmaken van de vele contacten die in de loop van de jaren zijn gegroeid door het werk van ds. Aart Brons en zijn voorgangers in Jeruzalem. Zo krijgen we gelegenheid om in kleine groepjes gedeelten uit het Oude Testament te bestuderen met studenten en docenten van de rabbijnenopleiding van het Schechterinstituut. Dat is geen vanzelfsprekende zaak, zulke uitwisselingen zijn er – nog steeds – niet veel. Door het vertrouwen dat er gegroeid is in de afgelopen jaren is het mogelijk om metterdaad rond een open Bijbel kennis te nemen van elkaars manier van lezen en daarover van hart tot hart te spreken. Een vergelijkbare ontmoeting zal er zijn als studenten in diverse gastgezinnen een sabbatsmaaltijd mogen meemaken.

Wederkerig getuigenis

Andersom zijn deze ontmoetingen ook

Overhandiging van het TUA-Kennisspel

voor onze aanwezigheid in Israël van grote betekenis. In de maand erna zullen docenten van de Christelijke Hogeschool Ede in Jeruzalem zijn voor een dergelijke studiereis, een paar maanden later weer een andere studentengroep uit Nederland. Telkens laten we zien hoe wij willen luisteren vanuit de verbondenheid die wij hebben met het Joodse volk. Door met regelmaat aanwezig te zijn groeit het besef bij de gesprekspartners van ds. Brons waarom wij dat graag willen. Op een natuurlijke manier kunnen we getuigen van wat er in ons hart leeft. Helaas bestaan er nog veel misverstanden over het getuigenis van het Nieuwe Testament. Het beeld van Jezus Christus is vaak enorm scheefgetrokken. Door onze houding en in onze woorden en daden wordt hopelijk iets van zijn liefde zichtbaar. Zo kunnen deze studiereizen naar twee kanten vruchtbaar zijn. <

Wilt u de studenten helpen om naar Israël te gaan? Koop een origineel TUA-spel.

Het TUA Kennisspel en het tactische spel FASTER TUA-Master zijn ontworpen door studenten en worden uitgegeven ten bate van de Israëlreis. Twee spellen in één doos voor € 19,90. Te bestellen via Sander Kok (sander.kok@casema.nl).

Joodse bronnen voor de liturgie (4): gebeden

De Joodse synagogedienst wordt wel eens gekarakteriseerd als: dienst van het gebed. Dat zal enerzijds samenhangen met een groot aantal omvangrijke gebeden. Anderzijds wordt dat begrijpelijk, doordat er iets is weggefallen in de loop der eeuwen. Er zijn tijden geweest dat het offer centraal heeft gestaan. Die tijden zijn er niet meer, want de plaats van het offer bestaat er in die zin niet meer: de tempel is verwoest, de plek waar de altaren stonden waar de priesters de offers moesten brengen.

De gebeden

We kunnen zeggen dat de offers plaats hebben gemaakt voor de gebeden. Een veelbetekenende tekst in dit verband is Psalm 141 : 2.

Laat mijn gebed als reukoffer voor uw aangezicht staan, het opheffen van mijn handen als avondoffer. (NBG)

Nu is die ene zin al een onderdeel van een (psalm)gebed. Ook in de tempel zal er gebeden zijn.

Zoals er ook thuis gebeden is. Juist in de synagogen is er nadrukkelijk gebeden, ook toen de tempel nog bestond en functioneerde. Met des te meer nadruk is er na de verwoesting(en) van de tempel gebeden. Aanvankelijk zijn die gebeden niet schriftelijk vastgelegd. We kennen dus geen andere bronnen dan woorden die in de bijbel als gebeden zijn opgeschreven. Op den duur ontstond er behoefte om het vast te gaan leggen, met misschien het risico van verstarring en formalisering. Dat risico is genomen. In de loop der eeuwen zijn er gebedenboeken ontstaan, waarin zeker een aantal gebeden is te vinden dat ook tegenwoordig nog zo in het Hebreeuws wordt uitgesproken. De vastlegging van gebeden in boeken, de Siddoer, stamt uit

de 10e eeuw na Chr. De gebeden zelf zijn aanmerkelijk ouder, en dus moeten ze wel mondeling doorgegeven zijn.

Het achttiengebed

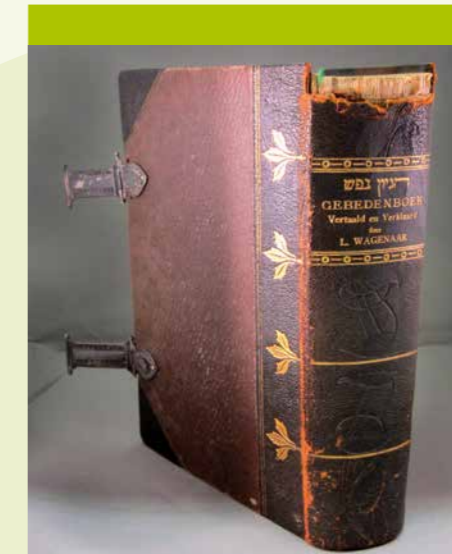
Kern van de gebeden in de synagoge-diensten wordt gevormd door een reeks van tefillah, die uitgroeide tot achttien (sje-moneh esreh), al is er in later tijd nog een negentiende aan toegevoegd.

Er zit een duidelijke structuur in: Het begint met 3 inleidende zegeningen als lofprijzing

aan God (1-3). Daarna volgen drie gebeden (4-6) die respectievelijk om inzicht, berouw en vergeving vragen. Er volgt een viertal gebeden (7-10) om materieel goed: vrijheid, gezondheid, welzijn, terugkeer van wie verstrooid zijn geraakt. Dan volgt een zestal gebeden (11-16) om sociaal goed: rechtvaardigheid, vergelding van de vijanden, loon voor de rechtvaardigen, herbouw van een nieuw Jeruzalem, de Messias, gebedsverhoor. Tenslotte drie slotzegeningen (17-19): dank aan God en gebed om vrede.

Het gebed des Heren

Het is deze structuur die we ook terugvinden in het gebed dat Jezus ons geleerd heeft. Daarmee wordt niet gezegd dat Jezus de 18(19) gebeden zo in de synagoge heeft gekend. Er is immers een hele ontwikkeling geweest in de loop van eeuwen en het is niet duidelijk hoe die ontwikkeling precies is verlopen. In het gebed van Jezus is duidelijk de lofprijzing aanwezig in begin en einde. Daartussen volgen er eerst drie gebeden die betrekking hebben op God de Vader, daarna komen in drie bedden onze menselijk belangen (geestelijk en stoffelijk) ter sprake. Wanneer we teksten van deze beide gebeden zouden vergelijken, blijkt dat een aantal zinsneden verwant is, veelal als aanhaling van regels uit de psalmen of profeten. Dat wil dus zeggen dat de bron vooral in de boeken van het eerste Verbond is te vinden. Belangrijk voor onze persoonlijke en kerkelijke gebeden is, dat de lofprijzing aan het begin en de dankzegging het raamwerk mogen zijn, waarbinnen onze vragen en smeekbeden een plek mogen krijgen. (Zie voor het Onze Vader een tweetal artikelen van drs. C.J. van de Boogert in Vrede over Israël, jaargang 56, nr 3 en 4) <

Een oud Joods gebedenboek

Titelblad Joods gebedenboek

De Vertelling

In de Bijbel worden de ‘grote daden van God’ verteld. In opdracht van God Zelf moeten die doorverteld worden aan de volgende generatie. Zo vindt geloofsoverdracht plaats. In dat verband wordt door het Joodse volk grote aandacht geschonken aan het Paasverhaal, de Uittocht uit Egypte. Tijdens de ‘sedermaaltijd’ wordt een hele avond gewijd aan het vertellen van deze geschiedenis. Het jongste kind mag dan de vraag stellen: ‘Waarom is deze avond anders dan alle andere avonden?’ Dat is het startsein om te vertellen over de verlossing uit Egypte. De sederavond wordt gevierd met behulp van een ‘hagada’, een boekje waarin de verlossingsgeschiedenis wordt verteld en uitgelegd. In een Joods gezin wordt het verhaal niet alleen verteld, maar wordt het ook zichtbaar en tastbaar gemaakt. Je kunt het zelfs ruiken en proeven. Daarvoor maakt men gebruik

van een ‘sedershotel’. De zichtbare tekens, zoals bittere kruiden, matses, een (lams) botje, rauwe groente e.d., onderstrepen het verhaal. Alle zintuigen worden ingeschakeld, opdat je het verhaal nooit zult vergeten. Ook Jezus heeft met zijn discipelen de Paasmaaltijd gevierd. Daarbij heeft hij met behulp van een matse (gebroken brood) en een wijnbeker (beker der dankzegging) de verlossingsgeschiedenis op zijn eigen persoon betrokken.

Het boekje **De Vertelling** – het verhaal van Pasen – is een soort ‘hagada’. Op een voor ieder begrijpelijke manier wordt

Kees van den Boogert

hierin ‘Gods grote daad van verlossing’ verteld. Het is heel goed bruikbaar in een gezin.

Mooi zijn ook de drie stukjes commentaar die zijn ingevoegd. Ze geven informatie over:

- chameets, het zuurdeeg dat verwijderd moet worden;
- DAM, het bloed waarnaar de wijn verwijst;
- GO’EL, de (ver)losser.

De ‘Vertelling’ is verkrijgbaar via de christelijke boekhandel. Uitgegeven door: Neeltsje Artwork. ISBN 978-90-825578-0-0.

Messiasbelijdende Joden in Israël

In een beknopte brochure geeft dr. G.J. Mink een impressie van de Messiasbelijdende Joden. Joden, die Jezus belijden als hun Redder. In twee hoofdstukjes beschrijft hij eerst de apostolische tijd, waarin de Joodse gelovigen in Jezus als Joden bleven leven, trouw aan de Tora. Omdat ook niet-Joden Jezus gingen volgen, werd op het apostelconvent (Hand. 15) vastgesteld dat zij als volgelingen van Jezus geen Jood hoefden te worden. In de na-apostolische tijd gaat zich een scheiding voltrekken tussen Joden en Messiasbelijdende Joden en ontstonden er ook spanning tussen christenen uit de volken en Joden die Jezus als Messias erkend hadden. De laatsten werden gedwongen zich steeds meer als ‘ge-

wone’ christenen te gedragen. Ze mochten niet langer ‘Joods’ leven. Zo trad verlies van de eigen Joodse identiteit op.

In het tweede gedeelte van de brochure wordt aandacht gevraagd voor Messi-

asbelijdende Joden in de moderne staat Israël. In het kort wordt hun geschiedenis beschreven. Na 1948 werd een nieuwe start gemaakt. Nu is de beweging uitgegroeid tot ongeveer 150 gemeenten met in totaal tussen de 10.000 en 15.000 leden. Er wordt een globale schets gegeven van de verschillende typen gemeenten die zijn ontstaan. Ook treffen we wat algemene trekken van Messiasbelijdende Joden aan. Boeiend is ook te zien hoe de Joodse samenleving hen ziet. Of ze geaccepteerd of afgewezen worden. In het hoofdstuk ‘dubbele en meervoudige verbondenheid’ wordt gewezen op de dubbele verbondenheid die we als christenen hebben, met het Joodse volk en met de Messiasbelijdende Joden, en de spanningen die daaruit voortvloeien.

Lezingen en presentaties

Voor lezingen en presentaties kunt u contact opnemen via info@kerkenisrael.nl en cis@che.nl

Bezoek voor meer informatie de websites www.kerkenisrael.nl en www.centrum-voorisraelstudies.nl

De brochure is in 2016 oorspronkelijk uitgegeven door de Willem de Zwijgerstichting. De 2^e druk werd verzorgd door Stichting Steun Messiasbelijdende Joden. www.messiasbelijdendejoden.nl ISBN 978-90-72462-59-6.